

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A059 Tafeleend (*Aythya ferina*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De tafeleend is een vrij kleine duikeend (lengte 42-49 cm). Het mannetje heeft een grijsachtig verenkleed met een zwarte borst en roodbruine kop en hals. Het vrouwtje heeft min of meer dezelfde kleurverdeling maar met veel valere kleuren.

In Nederland is de soort het hele jaar door aanwezig. De broedpopulatie in 2018-2020 bedroeg naar schatting 1.700-2.100 paar. De in Nederland overwinterende vogels maken deel uit van de Noordoost-Europese/Noordwest-Europese flyway-populatie en komen vooral uit Fenno-Scandinavië, de Baltische staten, Polen en Duitsland. Een onbekend deel van onze eigen broedvogels blijft 's winters hier, deze vormen

echter maar een klein deel van de totale aantallen tafeleenden in de winter. Bij streng winterweer trekt vermoedelijk een deel door naar de Britse Eilanden en Frankrijk.

Bron: Saxifraga – Luc Hoogenstein

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Noordoost-Europese/Noordwest-Europese flyway-populatie wordt geschat op 150.000 vogels, waarvan in Nederland 35-46% verbleef tijdens de trektijd en winter in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de tafeleend betrof 21.600 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 54% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

¹ De som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

B. Bescherming

2. Status

Tafeleend *Aythya ferina* (A059). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De tafeleend is een zoetwatersoort, met een voorkeur voor grotere meren en plassen. De soort is bij vorst ook aangewezen op kanalen, rivieren en estuaria. De tafeleend concentreert zich in veel gebieden op dagrustplaatsen, vliegt bij het invallen van de duisternis naar voedselgebieden die meestal tot op 5 kilometer (soms tot op 15 kilometer) van de rustplaats vandaan kunnen liggen en keert voor zonsopkomst terug naar de dagrustplaats. De dagrustplaatsen bevinden zich vaak op rustige zoete wateren, bijvoorbeeld in de luwte van dijken of eilanden. De voedselgebieden worden gevormd door grote open wateren, soms ook rivieren. De tafeleend duikt tot op circa 4 meter diepte.

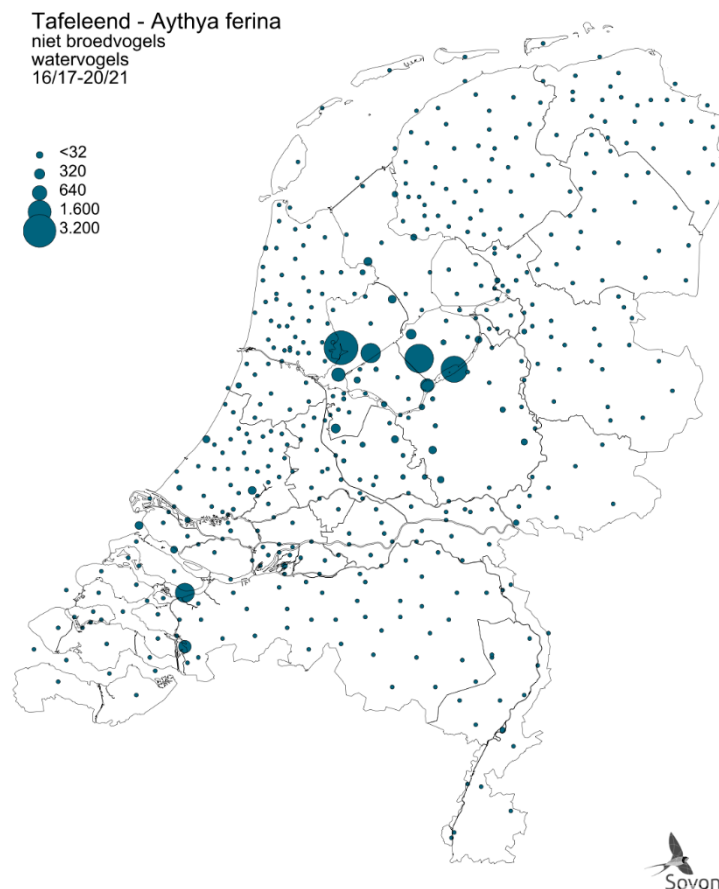
3.2 Voedsel

De tafeleend leeft van zowel plantaardig als dierlijk voedsel al naargelang het aanbod, de tijd van het jaar en de locatie. Ondergedoken waterplanten, kranswieren en fonteinkruiden, evenals vlokreeften, zoetwatermollusken, waterinsecten(larven)en kleine visjes vormen de belangrijkste voedselbron. In een aantal gebieden (zoals IJsselmeergebied en Randmeren) is de tafeleend een belangrijke consument van driehoeksmosselen (vooral 's nachts, in het winterhalfjaar).

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de tafeleend omvatte maximaal 29.600-62.800 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De aantallen tijdens de doortrek waren vergelijkbaar met in dezelfde periode maximaal 35.900-68.700 vogels. De overwinteraars zijn sterk geconcentreerd in het IJsselmeergebied, in het bijzonder de Randmeren, het IJmeer en de Gouwe. Daarbuiten vertoeven wat grotere aantallen in het rivierengebied en de zoete Deltawateren, met name tijdens strenge vorst wanneer het IJsselmeergebied grotendeels dichtvriest. Buiten deze regio's komen wijdverspreid kleine aantallen voor. Bij langdurige strenge vorst vindt een uittocht uit het IJsselmeergebied plaats en nemen de aantallen langs de rivieren toe. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

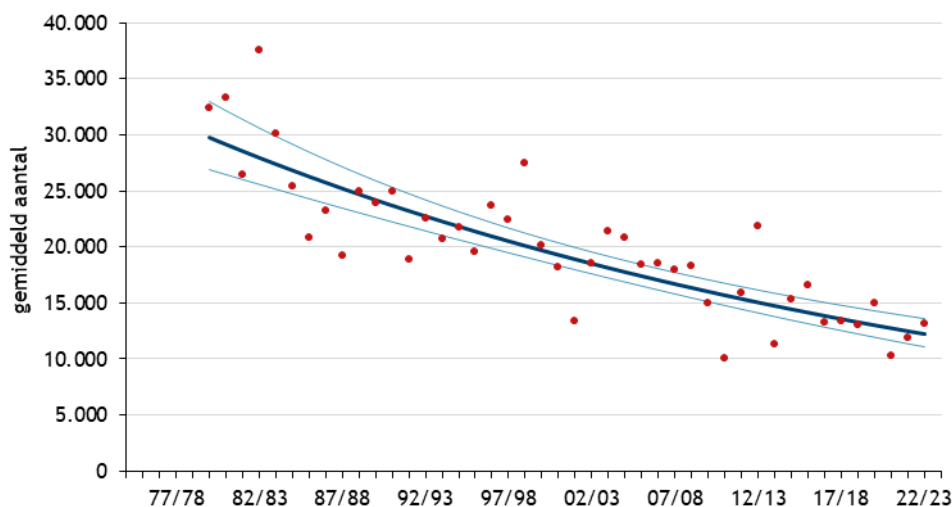
Verspreiding van de tafeleend als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de tafeleend als niet-broedvogel laat zowel op de lange termijn (1980/81-2022/23) als de korte termijn (2011/12-2022/23) een matige afname zien.

In de loop van ruim vier decennia zijn de landelijke aantallen tafeleenden grofweg gehalveerd. De ontwikkeling van de winterpopulatie in het IJsselmeergebied is in belangrijke mate sturend voor de landelijke trend, aangezien hier ongeveer de helft van de totale winteraantallen verblijft. Het relatieve belang van het IJsselmeergebied in de landelijke populatie neemt echter langzaam af. De verspreiding en aantalsontwikkeling hangen daar in hoge mate samen met ontwikkelingen in de waterkwaliteit (Noordhuis 2018). Door de verbetering van de waterkwaliteit zijn de aantallen en de voedingswaarde van de belangrijkste prooi-soort van de tafeleend in het IJsselmeergebied, de driehoeksmossel afgenomen (de Leeuw & van Eerden 1995). Die plaats is deels ingenomen door de quaggamossel (bij de Vaate & Jansen 2012). Het relatieve vleesgewicht van de quaggamossel is echter laag, en evenals van de driehoeksmossel afgenomen (Noordhuis 2014) en daardoor een minder waardevolle voedselbron. Tafeleenden zijn inmiddels gedeeltelijk overgestapt op andere prooi-soorten waaronder kleine waterfauna die op de toegenomen hoeveelheid waterplanten zijn afgekomen (van Rijn *et al.* 2012). Anders dan ingeschat in het ANT-project (Noordhuis *et al.* 2014) heeft deze ontwikkeling nog niet geleid tot landelijk herstel van de populatie. Tafeleenden nemen recent weer toe in het westelijke Markermeer waar o.a. op tubers (knollen) van fonteinkruiden wordt gevoerd. In het Markermeer ontwikkelen zich sinds ca. 10-15 jaar in omvang en bedekking toenemende arealen waterplanten, vooral van doorgroeid fonteinkruid (van Rijn & van Eerden 2021). Ook in andere delen van Nederland nemen tafeleenden als overwinteraar toe waaronder in de Zuidwestelijke Delta en het Benedenrivierengebied (Hornman *et al.* 2022, Meininger 2022). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de tafeleend als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni). Merk op dat hoewel de aantalsontwikkeling in de monitoringsgebieden representatief wordt geacht voor de landelijke aantalsontwikkeling, het gemiddeld aantal in de figuur niet direct vergeleken kan worden met het landelijk seizoensgemiddelde (zie 1.3) doordat een (aanzienlijk) deel van de populatie zich buiten de monitoringsgebieden kan bevinden (zie leeswijzer).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022²

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied van de tafeleend buiten de broedtijd is de afgelopen decennia stabiel gebleven waarmee dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: zeer ongunstig

De populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 bevond zich ver onder een gunstig niveau voor de populatie. In combinatie met een jaarlijkse lange termijn-afname van meer dan 1% (1980/81-2019/20) leidt dit tot de beoordeling 'zeer ongunstig' van het aspect populatie.

iii. Leefgebied: matig ongunstig

Het leefgebied, waarbij het voedselaanbod de belangrijkste sturende factor is, is van onvoldoende kwaliteit om een populatie op een gunstig niveau in stand te houden. De tafeleend is echter wel in staat gebleken enige flexibiliteit te tonen in voedselkeus, op grond waarvan het leefgebied als 'matig ongunstig' is beoordeeld.

iv. Toekomstperspectief: zeer ongunstig

Wegens de nog steeds afnemende trend op de korte termijn (2008/09-2019/20) en meerdere belangrijke knelpunten voor de soort, die voor een deel ook buiten Nederland spelen, is het toekomstperspectief beoordeeld als 'zeer ongunstig'.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de tafeleend als niet-broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is³.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	gunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 49.000 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNV 2026).

² Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

³ Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

6. Drukfactoren

- *Vermesting*: extra aanvoer van voedingsstoffen heeft grote invloed op de waterkwaliteit en daarmee het voedselaanbod voor de tafeleend. Het gaat hierbij niet per definitie om een negatief effect. Eutrofiëring leidde in het verleden tot een opmars van de driehoeksmossel in het IJsselmeergebied, waar de gedeeltelijk benthivore tafeleend ook van profiteerde (Noordhuis *et al.* 2014). Door bestrijding van eutrofiëring in de afgelopen decennia is de aanvoer van voedingsstoffen afgenomen. Het systeem keert daardoor, na een periode van kunstmatige verrijking, terug naar een natuurlijker stikstof- en fosfaatbalans. Dit heeft zijn weerslag gehad op de driehoeksmosselpopulatie en bijbehorende negatieve gevolgen voor de populatieomvang van benthivore soorten, zoals de tafeleend. Binnen het IJsselmeergebied waren wel grote verschillen zichtbaar. Begin jaren tachtig waren de driehoeksmosselen in het IJsselmeer en Markermeer van goede kwaliteit door de aanvoer van fosfaten. Tegelijkertijd waren driehoeksmosselen uit de Randmeren verdwenen door sterke bloei van blauwalg en zuurstoftekort. De aanpak van deze problematiek leidde midden jaren negentig tot de terugkeer van waterplanten en mosselen in de Randmeren (Ibelings *et al.* 2007), maar ook tot afname van de groeisnelheid en voedingswaarde van de mosselen in het IJsselmeer en vooral Markermeer (bij de Vaate & Jansen 2012). Het aantal tafeleenden nam hier af, terwijl deze in de Randmeren toenamen. Na 2005 zijn de ontwikkelingen binnen het IJsselmeergebied weer omgekeerd; afname in de Randmeren gaat gepaard met toename in het Markermeer en de Gouwezee. Uit maagonderzoek in het IJsselmeergebied blijkt dat de prooikeuze tegenwoordig gevarieerder is; er worden meer vlokreeftjes en slakken gegeten (van Rijn *et al.* 2012).
- *Dynamiek wind*: dankzij wind- en golfslag kan bodemerrosie optreden, gevolgd door verslibbing van belangrijke foerageergebieden. Dit heeft invloed op het aanbod van driehoeksmosselen (voor tafeleend) en de vangbaarheid van prooien voor mosseleeters (RVO 2015).
- *Klimaat*: klimaat gerelateerde verschuivingen in de winterverspreiding, veroorzaakt door gemiddeld zachtere winters, kunnen een rol spelen bij de afname van de toestroom van tafeleenden uit het buitenland in de winter (Noordhuis 2018). Veranderingen in de omvang en de verspreiding van de internationale populaties vormden echter niet de belangrijkste oorzaak voor de neergaande trends in het IJsselmeergebied. Hiervoor waren de aantalsveranderingen hier te sterk en abrupt, wat erop wijst dat de processen die hieraan ten grondslag liggen hun oorsprong vooral in het gebied zelf moeten vinden (Noordhuis *et al.* 2014).
- *Concurrentie met exoten*: de komst van de quaggamossel in 2007, een nauwe verwant van de driehoeksmossel, heeft niet tot herstel van de benthoseters in het IJsselmeergebied geleid. Bij de sterke toename van de quaggamossel wordt de driehoeksmossel vaak verdrongen. Quaggamosselen zijn door de grote hoeveelheden schelp(kalk), kwalitatief geen goed voedsel, en vogels lijken uit te wijken naar andere gebieden met een grotere diversiteit en abundantie aan slakjes en kreeftjes (Noordhuis *et al.* 2014).
- *Ziekten*: de tafeleend is beoordeeld als kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) vanwege het buiten het broedseizoen regelmatig voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: de tafeleend wordt gezien als zeer verstoringgevoelige soort. Het meest negatieve effect wordt ervaren door waterrecreatie, scheepvaart en landrecreatie langs oevers. Door het voorkomen in (soms grote) groepen is de soort in potentie kwetsbaar voor verstoring. Door watersporters worden (overdag) voornamelijk rustende en slapende dieren verstoord. Grote groepen keren zeer traag terug na verstoring, het kan een etmaal duren (Platteeuw & Beekman 1994, Krijgsveld *et al.* 2022). Door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatiesizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor overwinterende vogels in het IJsselmeergebied maar ook andere grote zoete wateren van belang voor de tafeleend verder in het geding komt (Rijkswaterstaat 2017).
- *Verstoring door opgaande bouwsels*: door het pendelen tussen dagrustplaatsen en voedselgebieden is de soort gevoelig voor ingrepen die hindernissen vormen op het af te leggen traject, zoals windmolens. Ook de verspreiding van de tafeleend in de oeverzone kan worden beïnvloed door het opstellen van windturbines op de oever.
- *Sterfte door infrastructuur*: de populatie tafeleenden loopt beperkt risico door aanvaring met een windturbine (Winkelman 1989).
- *Visserij*: verdrinking in staande visnetten speelt plaatselijk (nog) een beperkte rol (van Eerden *et al.* 1999, Klinge 2002), maar de effecten zijn minder groot dan bij verwante soorten als kuifeend en topper.

Invloeden van buiten Nederland

De toestroom van tafeleenden uit de noordelijke broedgebieden die in Nederland komen overwinteren lijkt te verminderen, vermoedelijk als gevolg van een andere overwinteringstactiek (dichter bij de broedgebieden), zoals ook bij andere eenden is geconstateerd (zie drukfactoren). Daarnaast is de Europese broedpopulatie de afgelopen 30 jaar gehalveerd, en sinds 2000 is er een parallelle, sterke afname van de overwinterende aantallen in West-Europa zichtbaar (Fox *et al.* 2016, Keller *et al.* 2020). De afname van de broedpopulatie wordt gelinkt aan veranderingen in waterkwaliteit, een toegenomen predatiedruk en veranderingen in het beheer van visvijvers (Fox *et al.* 2016, Keller *et al.* 2020). Visvijvers vormen een belangrijk broedhabitat voor tafeleenden. De kwaliteitsvermindering van deze visvijvers (door eutrofiëring of directe concurrentie om voedsel met karpers) of het uit bedrijf nemen ervan zorgen voor een verminderde draagkracht van deze plekken als broedhabitat voor tafeleenden (Fox *et al.* 2016). Natuurlijke vegetatiesuccessie in de oostelijke broedgebieden wordt door Viksne *et al.* (2010) genoemd als mogelijke oorzaak voor de afname van de broedpopulatie. De tafeleend wordt daarnaast in sommige landen binnen de EU bejaagd, maar over het effect hiervan op populatieniveau is, net als bij de hiervoor genoemde factoren, niets bekend (van den Bremer *et al.* 2015).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- De hoofdoorzaak van de neergaande trends in het IJsselmeergebied, de afname van de hoeveelheid voedingsstoffen en daarmee de driehoeksmossel, kan niet structureel met maatregelen worden weggenomen. Dat komt omdat die afname een gevolg is van enkele decennia van beleid ter bestrijding van eutrofiëring, uiteindelijk vastgelegd in de normen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Voorlopig heeft het stimuleren en ontwikkelen van habitat voor alternatieve prooi-soorten meer perspectief dan herstel van de populatie mosselen, gezien de enorme toename van de quaggamossel en de lage voedingswaarde van deze prooi. De belangrijkste stuurknop is daarvoor inrichting; habitatontwikkeling voor alternatieve soorten ongewervelden en meer in het algemeen een grotere diversiteit. Benthoseters kunnen profiteren van waterplantenrijke habitats omdat deze veel macrofaunasoorten herbergen, zoals slakken en vlokreeftjes, en daardoor een alternatieve voedselbron bieden. Het stimuleren van waterplantenrijke habitats kan o.a. plaatsvinden door aanleg en inrichting van luwtegebieden, verbetering en uitbreiding van land-water overgangen en moerasaanleg, waardoor de diversiteit in soorten en ruimtelijke structuur wordt gestimuleerd (Noordhuis *et al.* 2014). Tafeleenden kunnen een deel van het jaar ook waterplanten eten waaronder bladeren van de tubers van fonteinkruiden. Buiten het IJsselmeergebied is weinig bekend over de voedselkeuze van de tafeleend. Nader onderzoek kan inzicht geven in hoeverre er alternatieve voedselbronnen zijn, ook in de doorontwikkeling binnen het IJsselmeergebied, voor de sterk afgenomen beschikbaarheid van driehoeksmosselen in de Nederlandse wateren.
- Door ruimtelijke spreiding van recreatie, met als maatregel het instellen van rustgebieden voor ruiconcentraties, kunnen de faciliteiten voor ruiconcentraties verbeterd worden. Het zal nodig zijn om bij de steeds verder toenemende recreatiedruk en de daarbij optredende seizoensverlenging in de toekomst steeds meer aandacht voor garantie van rust (ook in de wintermaanden) te hebben (Rijkswaterstaat 2017). Over het algemeen wordt bij recreatie als afstand tussen de groep vogels en de verstoringbron een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. Met name rustplaatsen in de luwte van de wind zonder verstoring zijn van belang (Krijgsveld *et al.* 2022).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Stimuleren waterplantenrijke habitats	x	x	x
Waarborgen rust		x	

8. Bronnen

- van den Bremer L., Schekkerman H., van der Jeugd H., van Roomen M., van Winden E. & van Turnhout C. 2015. Populatieontwikkeling Wilde Eend, Krakeend, Kuifeend en Tafeleend in Nederland: wat weten we over de achtergronden? Sovon-rapport 2015/65, CAPS-rapport 2015/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Eerden M.R., Dubbeldam W. & Muller J. 1999. Sterfte van watervogels door visserij met staande netten. RIZA-rapport 99.060. RIZA, Lelystad.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fox A.D., Caizergues A., Banik M.V., Devos K., Dvorak M., Ellermaa M., Folliot B., Green A.J., Grüneber C., Guillemain M., Håland A., Hornman M., Keller V., Koshelev A.I., Kostiuskyn V.A., Kozulin A., Ławicki Ł., Luigujõe L., Müller C., Musil P., Musilová Z., Nilsson L., Mischenko A., Pöysä H., Ščiban M., Sjeničić J., Stipnice A., Švažas S. & Wahl J. 2016. Recent changes in the abundance of Common Pochard *Aythya ferina* breeding in Europe. *Wildfowl* 66: 22-40.
- Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., van Winden E., van Els P., de Jong A., Kleefstra R., Schoppers J., Slaterus R., van Turnhout C. & Soldaat L. 2022. Watervogels in Nederland in 2019/2020. Sovon rapport 2022/06, RWS-rapport BM 22.03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ibelings B.W., Portielje R., Lammens E.H., Noordhuis R., van den Berg M.S., Joosse W. & Meijer M.L. 2007. Resilience of alternative stable states during the recovery of shallow lakes from eutrophication: Lake Veluwe as a case study. *Ecosystems* 10: 4-16.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Klinge M. 2002. Voor vogels en vissen. Onderzoek naar vermindering van de bijvangst van watervogels in de staande netten en verbetering van de visstand en visserij in het IJsselmeerMarkermeer. Rapport Eo59.1. Witteveen+Bos, Deventer.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- de Leeuw J.J. & van Eerden M.R. 1995. Duikeenden in het IJsselmeergebied. Herkomst, populatie-structuur, biometrie, rui, conditie en voedselkeuze. Flevovericht 373, Lelystad.
- Meininger P. 2022. Tafeleend. P. 441-445 in: Meininger P.L. (redactie) *Avifaunica Zeelandica*. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Noordhuis R. 2014. Waterkwaliteit en ecologische veranderingen in het Markermeer-IJmeer. *Landschap* 2014/1: 13-21.
- Noordhuis R., Groot S., Pires M.D. & Maarse M. 2014. Wetenschappelijk eindadvies ANT IJsselmeergebied. Vijf jaar studie naar kansen voor het ecosysteem van het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer met het oog op de Natura-2000 doelen. Deltares, Delft.
- Noordhuis R. 2018. Tafeleend *Aythya ferina*. Pp. 120-121 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Platteeuw M. & Beekman J.H. 1994. Verstoring van watervogels door scheepvaart op Ketelmeer en IJsselmeer. *Limosa* 67: 27-33.
- Rijkswaterstaat. 2017. Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023.
- van Rijn S., Bovenberg M., Hasenaar K., Roos M. & van Eerden M.R. 2012. Voedsel van overwinterende duikeenden in het IJsselmeergebied. Delta Milieu, Culemborg.
- van Rijn S.H.M. & van Eerden M.R. 2021. Actualisatie Doeluitwerking Vogelrichtlijnsoorten IJsselmeergebied 2020. Rapportnr. 2021-08. Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- RVO. 2015. Natura 2000-beheerplan Oostvaardersplassen (78).

- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- bij de Vaate A. & Jansen E.A. 2012. Driehoeks-en quaggamosselen in Marker- en IJsselmeer: resultaten van onderzoek uitgevoerd in de periode juni 2009 t/m juni 2012. Waterfauna Hydrobiologisch Adviesbureau, Lelystad.
- Viksne J., Svazas S., Czajkowski A., Janaus M., Mischenko A., Kozulin A., Kuresoo A. & Serebryakov V. 2010. Atlas of Duck Populations in Eastern Europe. "Akstis", Vilnius.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Winkelman J.E. 1989. Vogels en het windpark nabij Urk (NOP): aanvaringsslachtoffers en verstoring van pleisterende eenden, ganzen en zwanen. RINrapport 89-15. RIN, Arnhem.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Tafeleend niet-broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21978>. Geraadpleegd op 10/12/2024.